

Микола Піговський
аспірант кафедри соціальної роботи спеціальної освіти
і менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ/СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАКОРДОНОМ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування соціальної відповідальності у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів. Визначено та схарактеризовано поняття «соціальна відповідальність», «соціальна відповідальність студента», «соціальна відповідальність майбутнього соціального працівника/ соціального педагога», «формування соціальної відповідальності майбутнього соціального працівника/соціального педагога». Зазначено, що закордонні заклади вищої освіти мають напрацьований досвід формування соціальної відповідальності у студентів. Сформульовано висновки та визначено перспективи подальших наукових пошуків в означеній сфері.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціальний працівник, соціальний педагог, заклад вищої освіти, закордонний досвід.

Постановка проблеми. Концепція відповідального ставлення особистості до навколишнього середовища (суспільства, особи) виникла та поширилася в Європі на початку ХХ ст. В Україні розуміння важливості та пропагування соціальної відповідальності набуває поступового поширення у зв'язку із нашим прагненням інтеграції у світове співтовариство, де дотримання принципів соціально відповідальної поведінки є обов'язковим та регулюється на законодавчому рівні [7, с. 4].

Необхідність формування соціальної відповідальності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в закладах вищої освіти зумовлена по-перше тим, що саме в системі освіти виростає інтелектуальна еліта нації, а соціальна відповідальність є однією з важливих умов відображення отриманих у процесі навчання знань у світогляді, сприйнятті навколишнього середовища, правильної

інтерпретації себе та свого значення в цьому світі. По-друге тим, що на наш погляд саме соціальні працівники, соціальних педагога (як і лікарі, вчителі, представники інших професій соціальної сфери), можуть бути гідним прикладом носіїв соціально відповідальної поведінки для інших верств населення [5, с. 197; 7, с. 6].

Протягом останніх років в Україні, як і в усьому світі, значно зросла кількість наукових розробок з питань соціальної відповідальності, але більшість із них стосується соціально-відповідального бізнесу. Щодо проблем соціальної відповідальності окремих категорій громадян чи представників професій соціальної сфери – то їм, на жаль, приділено досить мало уваги. Виходячи з вищевикладеного, вирішення проблеми формування соціальної відповідальності у студентської молоді є актуальним завданням сучасної теорії та практики професійної підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, соціальна відповідальність особистості пов'язана з виконанням нею загальних правил (соціальних норм), які існують в соціумі та сприяють його нормальному функціонуванню й розвитку. Соціальні норми поведінки формуються поступово в процесі виховання, починаючи з дитячого віку та перетворюються із зовнішніх вимог на внутрішні, психологічні утворення. Усвідомлення людиною необхідності соціальної відповідальності пов'язане з дією різних факторів: особистісних, пізнавальних, мотиваційних та ін. [3, с. 146; 5, с. 196].

Під соціальною відповідальністю особистості розуміємо стійке індивідуальне сприйняття, що відображає ціннісне ставлення людини до навколишнього середовища та оточення, виявляється в гуманістичній спрямованості її діяльності, вчинків й усвідомлення соціальної важливості їхніх наслідків [4, с. 236]. Щодо соціальної відповідальності майбутнього соціального працівника/соціального педагога, то, на нашу думку, це інтегральне утворення особистості, що включає засвоєння ним ціннісно-нормативних моделей поведінки в суспільстві й оволодіння у процесі навчання у закладі вищої освіти професійно значущими характеристиками фахівця соціальної сфери (комунікабельність, вміння працювати в команді, здатність швидко навчатися, висока адаптивність) [7, с. 25].

Формування соціальної відповідальності майбутнього соціального працівника/соціального педагога є складним,

багаторівневим процесом, який реалізується за допомогою спеціально розроблених педагогічних стратегій, що забезпечують ієрархічний перехід до вищого рівня соціальної відповідальності, потребою, що мотивується «для інших» [1, с. 35; 6, с. 44]. Особливість означеного процесу щодо професії соціального працівника/соціального педагога полягає у тому, що вона спрямована на надання допомоги іншим – усім, хто потрапив у складну життєву ситуацію.

Аналізуючи зарубіжний досвід формування соціальної відповідальності у майбутніх фахівців, можна стверджувати, що для провідних університетів світу це є невід'ємною частиною діяльності під час надання освітніх послуг. Вони допомагають усвідомити людині суспільні норми поведінки, орієнтують у суспільних цілях і цінностях як індивідуально вагомим у здійсненні певної лінії поведінки відповідно до соціальних норм життя. Контент-аналіз освітніх програм підготовки фахівців соціальної сфери у європейських закладах вищої освіти доводить, що станом на сьогодні курс з корпоративної соціальної відповідальності (магістерська програма) впроваджено в: університеті Йоркшира, Лондонському метрополітенівському університеті, університеті прикладних наук у Відні, Лейцерській бізнес-школі, бізнес-школі Ноттінгемського університету та ін. Що стосується закладів вищої освіти США, то в цій країні діють окремі інститути із соціальної відповідальності, головною метою яких є розробка практичних рекомендацій щодо її розвитку в окремих сферах діяльності, колективах та рецензування наукових робіт з означеної проблематики [3, с. 147; 4, с. 229].

Закордонні навчальні заклади практикують формування соціальної відповідальності у майбутніх фахівців соціальної сфери за напрямками: організаційно-методологічним (у закладах створюються відповідні підрозділи, які організують та координують діяльність відповідно до принципів соціальної відповідальності); практичним (на факультетах формуються комітети з питань екології, соціальної політики, соціальної/соціально-педагогічної роботи, співпраці з громадськими організаціями та роботодавцями); пропагандистським (долучаються кафедри та студентське самоврядування) [2, с. 37].

Згадані нами провідні закордонні заклади вищої освіти у процесі формування у своїх студентів соціальної відповідальності вважають за необхідне сформувані у них: навичку прийняття правильного рішення; соціальний інтелект; нестандартне й адаптивне мислення;

міжкультурну компетентність; обчислювальне мислення; грамотність у галузі інноваційних засобів масової інформації; трансдисциплінарність; проектний спосіб мислення; когнітивне управління; розуміння необхідності віртуальної співпраці тощо [1, с. 36].

Вважаємо, що для оптимізації процесу формування соціальної відповідальності у майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів у закладах вищої освіти України (за прикладом закордонних університетів) необхідно: сформувати концепцію соціальної відповідальності навчальних закладів як складову державної освітньої політики та розробити на її основі концепцію соціальної відповідальності фахівця (у тому числі – соціальної сфери); відповідно до Положення про соціальну відповідальність закладу вищої освіти, створити на рівні закладів відповідні структурні підрозділи, які будуть відповідати за розвиток і популяризацію соціальної відповідальності серед студентів і викладачів.

Висновки і перспективи. Таким чином, заклади вищої освіти не тільки професійно готують дипломованих спеціалістів, а й виховують всебічно розвинених, творчих, соціально-відповідальних особистостей – майбутніх фахівців соціальної сфери (соціальних працівників/соціальних педагогів). У перспективі вважаємо за необхідне дослідити зміст процесу формування соціальної відповідальності студента з урахуванням специфіки його майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Козловець О. Соціальна відповідальність випускника ВНЗ. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2013. Вип. 2(38). С. 35–36.
2. Лободинська О. Формування соціальної відповідальності у випускників ВНЗ як чинника успішного працевлаштування. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2013. Вип. 2. С. 36–38.
3. Лункіна Т. І. Формування соціальної відповідальності у вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. № 12. Ч. 2. С. 145–147.
4. Moldabek Kulakhmet, Alfira Hajrullina, Nataliya Oleksiuk, Miroslav Tvrdon, Oksana Protas. The Development of the Masters' Professional Competence by Means of the Information and Communication Technologies. *International Journal of Higher Education*, 2021. Vol. 10, No. 1. P. 226–239.

5. Олексюк Н. Педагогіка гуманізму в творчості В. О. Сухомлинського. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка*. 2002. №5. С. 197–201.
6. Олексюк Н. С. Професійна підготовка фахівців соціальної реабілітації в Україні як вимога часу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: Педагогічні науки*, 2016. № 6 (303) жовтень, 2016. Ч. III. С. 40–47.
7. Соціальна відповідальність: навч. посіб. [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. Київ : КНЕУ, 2015. 519 с.

Ольга Поляновська

доцент, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

м. Хмельницький

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В КОМАНДІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ

У статті автор описує специфіку підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в команді психолого-педагогічного супроводу закладу з інклюзивним навчанням в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. Значна увага приділена опису знань, вмінь та навичок, що формуються у студентів в результаті вивчення освітнього компоненту «Основи інклюзивного навчання». Автор називає методи, які, на його погляд, найбільш ефективні при вивченні зазначеної дисципліни.

Ключові слова: *знання, вміння, навички, люди з особливими освітніми потребами, соціальний педагог.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день кількість людей з особливими освітніми потребами невпинно зростає в Україні. Так відповідно до статистичних даних станом на 1 січня 2020 року в інклюзивних класах навчається 19345 учнів із особливими освітніми потребами. Ця кількість у 7 разів перевищує дані п'ятирічної давнини. На початок 2020 року в Україні створено